

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 25 жовтня 2024 р.

**Харків
2024**

УДК 316.05

Л 93

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 8 від 25.10.2024 р.)

Головні редактори:

Панченко С. В., доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашинік В. О., д-р філос. наук, професор

Вельш Вольфганг, габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О., канд. техн. наук, доцент

Коростельов Є. М., канд. техн. наук, доцент

Лях В. В., д-р філос. наук, професор

Новіков Б. В., д-р філос. наук, професор

Панченко В. В., канд. техн. наук, доцент

Соломніков І. В., канд. екон. наук, доцент

Толстов І. В., канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XII Міжнар. наук.- практ. конф. 25 жовтня 2024 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. — Харків: УкрДУЗТ, 2024. — 217 с.

УДК 316.05

Сучасна соціокультурна ситуація пропонує ідентичності людини виклик, адекватно відповівши на який, можна розвивати свої різнобічні здібності і формувати більш багатогранний погляд на світ. Однак для цього суб'єкту потрібна буде більша активність, ніж у попередні епохи - сучасна людина повинна сама вибирати, як саме, на якому фундаменті та з яких елементів їй конструювати своє Я і свою ідентичність, як саме вона облаштує лабіринт, у якому має існувати.

Список використаних джерел

1. Castells M. Informationalism, networks, and the network society: a theoretical blueprint / The network society: a cross-cultural perspective. Cheltenham; Northampton, MA Elgar, cop. 2004.
2. Доповідь Інституту Ратенау: Est R., van. Intimate technology: The battle for our body and behavior /with assistance of Rerimassie V., Keulen I., van, Dorren G. The Hague: Rathenau Instituut, 2019.
3. Sorgner S. L. Nietzsche, the overhuman, and transhumanism. *Journal of Evolution and Technology*. 2019. URL: <https://jetpress.org/v20/sorgner.htm>.

ЧЕРНИШОВ В. В., канд. філос. наук, доцент,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

МУДРІСТЬ І РЕШТА: РЕДЖИНАЛЬД ҐАРРІГУ-ЛАҐРАНЖ

В україномовному філософському просторі здобутки авторів, що репрезентують томізм, залишаються маловідомими, а кількість публікацій жалюгідно малою. Між тим у світі ситуація виглядає відмінною. Упродовж останніх років у Європі та Північній Америці спостерігають поступове зростання цікавості до томізму – зростає кількість конференцій і публікацій, присвячених томізму, з'являються нові переклади текстів як самого *Ангельського доктора*, так і представників старого і нового томізму. Здається, що сьогодні, на світовому рівні філософія томізму переживає свій ренесанс.

Можливо, цей томіський ренесанс пов'язаний із вщуханням інерції цілої низки філософських проєктів ХХ століття – гайдегтерівського, екзистенціалістського, психоаналітичного, марксистського, логіко-позитивістського, постпозитивістського, структуралістського й

постструктуралістського тощо, а також загальною втомою від філософської розпорошеності й релятивістського підходу, що практично перетворив філософію на справу купки «вузькоспеціалізованих професіоналів», залишаючи її практично безплідною як для самих цих «професійних філософів» (поза їхніми кабінетними дослідженнями), так і більшого загалу, що передусім звертається до філософії в надії знайти відповіді на фундаментальні питання людського буття і запити людського духу.

Серед томістів ХХ століття постать французького домініканця о. Реджинальда Гаррігу-Лагранжа (1877-1964) займає головне місце. Усвідомлюючи власне покликання передусім як покликання до теології, о. Реджинальд не був чужий і у філософії – його книги *«Реалізм принципу доцільності»* (1932) [1], *«Реальність. Синтез томістської думки»* (1950) [2], *«Відчуття тасмниці та просвітлено-затемнене інтелектуальне, природне і надприродне»* (1934) [4, 5], *«Здоровий глузд. Філософія буття і догматичні формулювання»* (1936) [3] мають яскраво виражений філософський етос.

У своїх теологічно-філософських побудовах відповідно до настанов томістської традиції о. Реджинальд прагне до гармонійного поєднання віри і розуму, Бога і людини, теології та філософії. Проте, на його переконання, така гармонія може бути досягнута тільки на рівні мудрості, що є вищою формою інтелектуального знання. Мудрість об'єднує й організує здобутки нижчих рівнів пізнання: чуттєвого сприйняття, пам'яті, уяви (що оперує образами), розуміння (що оперує ідеями), науки (що досліджує принципи), хоча й існує практично незалежно від них, спираючись на інтелектуальну інтуїцію буття, а не лишень на дані емпіричного рівня – емпіричне знання. Така орієнтація – на буття – принципово відрізняє людину від решти тваринного світу, що орієнтується на емпіричне знання.

Межа між мудрістю і рештою нижчих різновидів знання лежить між матеріальним і нематеріальним, феноменальним і інтелігібільним. Людський розум прагне вийти за межі феноменального, дошукатися причин, відкрити смисли буття. Саме тому першим об'єктом людського пізнання – і першою метою людського інтелекту – є не чуттєвість або чуттєві дані, а *буття* чи інтелігібільна (умосяжна) реальність.

Намагаючись якось типологізувати мудрість, концептуалізуючи її різновиди, Гаррігу-Лагранж виділяє три типи мудрості: 1) природну або людську мудрість першої філософії; 2) теологічну мудрість, засвоєну з вивчення св. Письма; 3) найвищу, духовну мудрість, що має своїм джерелом безпосереднє божественне об'явлення й є даром Бога людині. За томістським ученням, людина, на відміну від тварини, здатна розрізняти природний і надприродний чини (або порядки). З огляду на це Гаррігу-Лагранж говорить, що перший тип мудрості –

метафізика – належить до природного чину, тоді як два наступні – до надприродного.

Застосовуючи у своєму «*полюванні на визначення*» [5, с. 65] метод *висхідної порівняльної індукції* в поєднанні з методом *низхідного розділення різночинних модусів пізнання*, Гаррігу-Лагранж переходить від нечіткого *номінального визначення* мудрості – як чогось високоповажного в порядку знання й пізнання – до реального визначення мудрості як знання речей через їхню Першопричину [5, с. 63].

Розглядаючи метафізику, о. Реджинальд зазначає, що вона знаходиться на вершині природного пізнання, а решта наук знаходяться в її безпосередньому чи опосередкованому підпорядкуванні. Метафізика судить усі науки, але сама є непідсудною суду окремих наук, що є нижчими за неї.

Теологія є мудрістю надприродного чину, оскільки передбачає віру, але в той же час і ця мудрість використовує цілком людські засоби навчання та концептуального аналізу, роз'яснює (експлікує) істини божественного Об'явлення й дедукує істини, що містяться у св. Письмі тільки віртуально. Втім, із самого факту того, що теологія закорінена у вірі, впливає те, що вона є мудрістю надприродного чину, а об'єктом її дослідження є не просто буття – настільки, наскільки воно є буттям речей чи світу, чи навіть Бога як Першопричини й Творця нашої природи, а саме буття Бога як Бога. Закорінена у вірі, теологія є більш надійною мудрістю, ніж метафізика, а отже, вона може судити й про метафізику і використовувати її, як остання використовує й судить про науки нижчого чину. Втім, за св. Томою та о. Реджинальдом, існує ще й третя мудрість – вища навіть за набуту мудрість теології (мудрість про Бога) – це *мудрість як квазіекспериментальне знання Бога* або *містична мудрість святих*. Гаррігу-Лагранж визначає її як «живий образ інтимного примирення Божественних досконалостей – мудрості, правди (або справедливості – прим. В. Ч.) і милості» [5, с. 75].

Отже, о. Реджинальд Гаррігу-Лагранж здійснює типологізацію мудрості, звертаючи увагу на чин, об'єкт, мету і засоби кожного з різновидів мудрості, що вибудовується в нього у струнку ієрархію: від людської мудрості, ґрунтованої на природному світлі людського розуму та емпіричних даних, через теологічну мудрість, що апелює до віри, але використовує як матерію метафізичні принципи, до вищої мудрості святих, що є радше вже не здобутком людини, а божественним даром, що сходить згори.

Список використаних джерел

1. *Garrigou-Lagrang, Reginald. Le Réalisme du Principe de Finalité. Paris: Desclée de Brouwer, 1932.*

2. *Garrigou-Lagrange Reginald. Reality. A Synthesis of Thomistic Thought. London: Aeterna Press, 2016.*

3. *Garrigou-Lagrange Reginald. Le Sens Commun. La Philosophie de l'Être et les Formules Dogmatiques. Paris: Desclée de Brouwer, 1936.*

4. *Garrigou-Lagrange Reginald. Le Sens du Mystère et le Clair-Obscur Intellectuel, Nature et Surnaturel. Paris: Desclée de Brouwer, 1934.*

5. *Garrigou-Lagrange Reginald. The sense of mystery: clarity and obscurity in the intellectual life / Fr. Reginald Garrigou-Lagrange, O.P.; translated by Matthew K. Miner. Steubenville : Emmaus Academic, 2017.*

ШАПОВАЛ В. М., д-р філос. наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ФІЛОСОФСЬКИЙ І НАУКОВИЙ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ РЕАЛЬНОСТІ

Одним із цікавих і найактуальніших питань в історії філософії та історії наукової думки є питання про те, що таке реальність. Ще Парменід намітив цю проблему, сформулювавши її в такий спосіб: чим відрізняється те, що насправді є, від того, що людям тільки здається? Відповідь античного філософа полягала в тому, що насправді є лише те, про що можна мислити несуперечливо, і навпаки, те, що ми сприймаємо за допомогою почуттів, є обмеженим, однобічним і далеким від реальності. Пізніше це запитання було сформульовано в такому контексті: як можна помислити реальність, виразити її без деформацій і викривлень за допомогою думки, а потім передати думку іншому за допомогою слова? У філософії ХХ ст., зокрема в Гейдеггера, Сартра, Вітгенштейна, це звучить так: як помислити і виразити цілісну, системну картину реальності в символічній формі? Причому виразити якомога адекватніше, бути впевненим, що так є насправді. Історія метафізики, що пройшла три основні етапи свого розвитку: метафізика об'єкта, метафізика пізнання і метафізика мови, є по суті розгорнутою історією пошуків відповідей на ці фундаментальні питання.

Починаючи з Нового часу вектор досліджень сутності реальності поступово переміщується у сферу науки, зокрема математики і теоретичної фізики. Ці науки у ХХ ст. пройшли вельми значний шлях, розкрили немало таємниць мікросвіту і найвіддаленішого космосу, змогли створити кілька фундаментальних теорій, розкриваючи істотні властивості реальності, зокрема з'явилися теорія відносності, квантова механіка, синергетика та ін. Проте

Наукове видання

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО,
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

25 жовтня 2024 р.

Відповідальність за редагування та достовірність інформації несуть автори робіт.

Відповідальний за випуск Толстов І. В.

Підписано до друку 25.10.2024 р.
Умовн. друк. арк. 13,5. Тираж . Замовлення № .

Художнє оформлення Л.І. Мачулін

Свідоцтво про держреєстрацію: сер. ХК №125 від 24.11.2004

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейсбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.